

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Taj Zavodnik

Vpliv socialnih politik na neenakomerno porazdelitev dohodka

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Taj Zavodnik

Mentor:izr. prof. dr. Damjan Lajh

Vpliv socialnih politik na neenakomerno porazdelitev dohodka

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

*Zahvaljujem se mentorju in družini
za podporo ter potrpežljivost med
pisanjem diplomskega dela!*

Vpliv socialnih politik na neenakomerno porazdelitev dohodka

Diplomska naloga proučuje korelacijo med vpletanjem države v družbeno sfero preko socialnih politik in neenakostjo, predvsem dohodkovno. Država lahko s svojim delovanjem na področju socialnih politik omili oziroma izenači razlike med posamezniki znotraj države. Naloga se ukvarja z različnimi modeli socialnih politik in cilji njihovega delovanja. Ker so države vpete tudi v širši okvir v smislu EU, je na kratko razložena tudi vloga EU na področju socialnih politik. V teoretskem delu naloge so podani tudi kazalniki, ki so bili v literaturi prepoznani kot pomembni pri vplivanju na dohodkovno neenakost. V lastni analizi pa je narejena primerjalna analiza kazalnikov izbranih držav (Norveška, Slovenija, Češka, Francija, Velika Britanija). Za lažje razumevanje ugotovitev je bil opravljen tudi družboslovni intervju. Postavljena hipoteza v diplomskem delu ni bila potrjena, saj tako v teoretskem kot tudi lastnem delu ni bilo dovolj dokazov o večjem vplivu socialnih politik v novih postsocialističnih članicah EU, ki so se povezavi priključile po letu 2004.

Ključne besede: socialna država, socialna politika, dohodkovna neenakost.

Impact of social policies on the unequal distribution of income

The thesis examines the correlation between the involvement of countries in the social sphere through social policies and inequality, especially income inequality. The state can act through social policies to reduce or equalize the differences between citizens of the country. Thesis examines different models of social policies and objectives of their operation. Whereas countries are embedded in the wider context of the European Union, the role of EU in the field of social policies is briefly explained. In the theoretical part the paper sets out indicators that have been identified in the literature as important in influencing income inequality. In addition a analysis was carried out, that compares indicators of selected counties (Norway, Slovenia, Czech Republic, France, Great Britain). To facilitate understandings of the findings interview was also made. Hypothesis of the thesis has not been confirmed, since not enough evidence was found in literature nor in analysis that there is larger impact of social policies of the post-socialist EU countries that joined the association after 2004.

Key words: welfare state, social policy, income inequality.

KAZALO

KAZALO.....	5#
1# UVOD.....	7#
2# METODOLOŠKI NAČRT.....	9#
2.1# Namen diplomske naloge.....	9#
2.2# Zgradba diplomskega dela.....	9#
2.3# Hipoteza.....	9#
2.4# Raziskovalne metode in tehnike.....	9#
3# TEORETIČNA IZHODIŠČA.....	11#
3.1# Socialna politika.....	11#
3.2# Socialna politika EU (Evropski socialni model).....	12#
3.3# Modeli socialnih politik.....	13#
3.3.1# TITMUSSOV MODEL SOCIALNIH POLITIK.....	14#
3.3.2# ESPING-ANDERSENOVA TIPOLOGIJA SOCIALNIH POLITIK.....	14#
3.3.3# RUSOVA RAZVOJNA TIPOLOGIJA SOCIALNIH POLITIK.....	16#
3.3.4# EVROPSKI MODELI SOCIALNIH POLITIK.....	17#
3.4# Združen model socialnih politik.....	18#
3.5# Dohodkovna neenakost.....	21#
3.5.1# INDIKATOR GINI.....	22#
3.5.2# DOHODKOVNA IN PREMOŽENJSKA NEENAKOST.....	23#
3.6# Vpliv socialnih politik na dohodkovno neenakost.....	24#
4# ANALIZA IZBRANIH DRŽAV.....	26#
4.1# Norveška.....	27#
4.1.1# SPREMEMBE V SOCIALNI POLITIKI NORVEŠKE.....	28#
4.2# Slovenija.....	29#
4.2.1# SPREMEMBE V SOCIALNI POLITIKI SLOVENIJE.....	29#
4.3# Češka.....	31#

4.3.1#	SPREMEMBE V SOCIALNI POLITIKI ČEŠKE.....	31#
4.4#	Francija	33#
4.4.1#	SPREMEMBE V SOCIALNI POLITIKI FRANCIJE.....	33#
4.5#	Velika Britanija.....	34#
4.5.1#	SPREMEMBE V SOCIALNI POLITIKI VELIKE BRITANIJE.....	35#
5#	UGOTOVITVE IN ZAKLJUČEK.....	36#
6#	LITERATURA	40#
	PRILOGA.....	44#
	Intervju z dr. Vesno Leskošek, dekanijo na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani, strokovnjakinjo na področjih družbene neenakosti v lokalnem in globalnem kontekstu ter socialne države.....	44#

KAZALO TABEL

Tabela 3.1:	Osnovne dimenzije štirih razvojnih modelov socialne politike.....	17#
Tabela 3.2:	Pregled evropskih socialnih modelov.....	19#
Tabela 4.1:	Spremembe socio-ekonomskih kazalnikov Norveške skozi čas.....	28#
Tabela 4.2:	Spremembe socio-ekonomskih kazalnikov Slovenije skozi čas.....	30#
Tabela 4.3:	Spremembe socio-ekonomskih kazalnikov Češke skozi čas.....	32#
Tabela 4.4:	Spremembe socio-ekonomskih kazalnikov Francije skozi čas.....	34#
Tabela 4.5:	Spremembe socio-ekonomskih kazalnikov Velike Britanije skozi čas ..	35#
Tabela 5.1:	Primerjava analiziranih kriterijev posameznih držav	37#

1 UVOD

Ekonomska neenakost, v obravnavi tega diplomskega dela predvsem dohodkovna neenakost, postaja vedno pomembnejše področje raziskovanja in razlog za družbeno zaskrbljenost, tako kot socialni problem kot tudi zaradi vplivov, ki jih neenakost lahko ima na življenjske priložnosti in kvaliteto življenja (Salverda in drugi 2009, 315–317). Skrb vzbujajoče pa je tudi dejstvo, da dohodkovna neenakost v zadnjih desetletjih narašča v številnih razvitih državah. To nima negativnih posledic zgolj na ekonomsko rast, pač pa ima velika neenakost tudi številne druge negativne posledice, kot so zmanjšana socialna mobilnost in neenake možnosti, kar se tiče izobraževanja. V zadnjih letih je večja neenakost vedno bolj povezana tudi z višjo stopnjo kriminala in boleznimi (Keeley 2015, 12–14).

Pri socialnih politikah je zelo pomembno vprašanje intervencije države, kako daleč se ta lahko vmeša v delovanje trga ter na kakšen način naj to stori, z namenom doseganja socialne varnosti. V današnjih kapitalističnih družbah prihaja do neenakega položaja posameznikov znotraj družbe, kar izhaja predvsem iz delovanja trga delovne sile kot mehanizma za redistribucijo in alokacijo delovne sile. V tem smislu lahko vidimo socialno politiko kot enega izmed najpomembnejših orodij državne blaginje pri odpravljanju posledic delovanja trga (Kopač-Mrak in Rakar 2010, 7). Javno-politične odločitve držav imajo močan vpliv tudi na kupno moč družin, nekatere izmed teh odločitev imajo direkten vpliv na razpoložljiv dohodek, kot npr. davki ali transferji (nadomestilo za brezposelnost). Določeni ukrepi imajo zgolj posredno vlogo, tu gre predvsem za regulacije, ki urejajo delovanje trga (Keeley 2015, 53–54).

Država lahko na redistribucijo dohodka posredno vpliva na več načinov; npr. z dohodki, ki izvirajo iz dela, z davčnim sistemom ali s t. i. socialnimi dohodki. Način vplivanja pa je odvisen od tega, kaj država z redistribucijo sploh želi doseči. To je lahko integracija posameznikov v socialni sistem, njihova večja svoboda, zaščita življenjskega minimuma ali večja enakost med posamezniki (Trbanc 1992, 96). Glavni smisel socialne politike pa je običajno redistribucija sredstev oziroma prenos sredstev iz ene socialne skupine na drugo; tu se predvsem poraja vprašanje, kje so

meje in kaj je predmet te redistribucije, kdo naj jo izvaja in kdo je sploh predmet redistribucije (Rus 1990, 186–187).

Socialna država je izredno širok pojem oziroma koncept, saj gre za širok sklop sredstev in mehanizmov, preko katerih država dosega določeno obliko blagostanja znotraj države (Alber 1998). V nalogi se bom osredotočil predvsem na vpliv socialne politike na dohodkovno neenakost, zato me bo zanimalo, kako različni modeli socialnih politik to naslavljajo in na kakšen način vplivajo na dohodkovno neenakost. Zanima me, če med posameznimi modeli, ki so značilni za posamezne države, prihaja do razlik v dohodkovni neenakosti. Poleg tega pa me teoretsko zanimajo tudi kriteriji, ki so znotraj socialnih politik ključni za uravnavanje dohodkovne neenakosti.

Pomembno pa je na tem mestu izpostaviti tudi vlogo politike zaposlovanja pri dohodkovni neenakosti, saj je njena vloga porazdelitev plač, ki so daleč najpomembnejši vir dohodka gospodinjestev. S politiko zaposlovanja se v diplomski nalogi ne bom ukvarjal, jo je pa potrebno omeniti, da lahko razumemo kompleksnost neenakosti. Med dohodkovno in plačno neenakostjo pa velja tudi splošna zakonitost, da je dohodkovna neenakost večja od plačne, kar izvira predvsem iz tega, da so neplačani dohodki, zlasti iz premoženja, veliko bolj neenakomerno porazdeljeni kot plače (Pikkety 2015, 5–9).

Da bi prišel do uporabnih zaključkov, bom v teoretskem delu naloge skušal prepoznati in predstaviti kriterije vpliva na dohodkovno neenakost ter posamezne idealno-tipske modele, nato pa v lastni analizi izbrane države povezati s tipologijami in analizirati posamezne kriterije. V končni fazi bom te ugotovitve primerjal s koeficientom GINI, ki ga izbrane države (**Slovenija, Francija, Velika Britanija, Češka, Norveška**) dosegajo ter tako dobil vpogled v to, ali različni pristopi pri izvajanju socialne politike vplivajo na dohodkovno neenakost. Države, katerih socialne politike in spremembe bom na kratko predstavil, so bile izbrane po kriteriju čim širšega spektra različnih tipologij modelov socialne države.

2 METODOLOŠKI NAČRT

2.1 Namen diplomske naloge

Namen naloge je s pregledom teorije ter z analizo posameznih držav preučiti vpliv socialnih politik na dohodkovno neenakost.

Neenakost v družbi je aktualna in pomembna problematika, zato je cilj diplomskega dela ugotoviti, v kolikšni meri ter na kakšne načine socialne politike vplivajo na neenakomerno porazdelitev dohodka, v določeni meri pa tudi na porazdelitev premoženja, predvsem iz vidika korelacije med dohodkom in premoženjem. Poleg tega je cilj naloge okvirno predstaviti tudi vlogo socialne politike EU na tem področju ter prepoznati ključne dejavnike, ki vplivajo na dohodkovno neenakost.

2.2 Zgradba diplomskega dela

Diplomsko delo je sestavljeno iz uvoda, kjer so predstavljeni ključni pojmi in problematika preučevanega področja, metodološkega načrta, teoretskega okvirja, kjer bodo predstavljeni pojmi, ki so pomembni za nadaljnje razumevanje dela, lastne analize posameznih držav, v kateri bom predstavil socialne politike posameznih izbranih držav in raven dohodkovne neenakosti v državah, predvsem iz vidika kriterijev, ki so bili v teoretskem delu prepoznani kot pomembni pri vplivu socialnih politik na dohodkovno neenakost, na koncu pa sledi ugotovitev diplomskega dela.

2.3 Hipoteza

- Socialne politike imajo večji vpliv na porazdelitev dohodka v novih, posocialističnih državah članicah Evropske unije, ki so se povezavi priključile po letu 2004.

2.4 Raziskovalne metode in tehnike

Kot raziskovalni metodi sem uporabil analizo sekundarnih virov z namenom predstaviti osnovne pojme na področju socialnih politik in neenakosti v družbi,

natančneje s pomočjo koeficienta Gini, ter analizo primarnih virov, kjer me bo zanimala predvsem ureditev preučevanih članic na področju socialnih politik. Sledila bo primerjalna analiza socialnih politik držav članic in porazdelitve njihovega dohodka. Na koncu pa bom podal še družboslovni intervju s strokovnjakinjo na področju socialnih politik z namenom dopolnjevanja teoretskih izhodišč in pojasnjevanja ugotovitev diplomskega dela.

3 TEORETIČNA IZHODIŠČA

3.1 Socialna politika

Briggsova (v Kopač 2004, 8) socialno politiko definira »kot enega izmed najpomembnejših "orodij" državne blaginje pri njenem korigiranju posledic, ki izhajajo iz delovanja tržnih sil«. Socialna politika ima več funkcij delovanja, in sicer deluje kot prenosni sistem, katerega namen je zagotavljanje dvostopenjske socialne varnosti, to pa sestavljata sistem socialnega zavarovanja in sistem socialne pomoči. Funkcija socialne politike je tudi njen storitveni sistem in v tem smislu lahko socialno politiko razumemo kot nekakšen sklop ukrepov oz. programov, katerih namen je zagotavljanje socialne varnosti in blaginje (Kopač 2004, 7–8). Ključna razlika med obema sistemoma je v tem, da gre pri drugem za zbiranje in seveda tudi oblikovanje programov ter porazdeljevanje dohodkov, prvi pa predvsem zagotavlja oz. proizvaja storitve, ki so v skladu s programom drugega, in skrbi za distribucijo teh storitev. Pogosto se prenosni sistem dogaja na nacionalni ravni, storitveni sistem pa na lokalni ravni (Rus 1990, 186).

Da bi razumeli bistvo socialne politike, jo moramo misliti skozi delovanje tržnih mehanizmov, katerih ključne značilnosti so konkurenca, tveganje in negotovost. Ravno v tem se kaže pomembna vloga države kot nočnega čuvaja skozi socialno politiko. V tem smislu socialno politiko lahko razumemo kot vmešavanje in vplivanje države na delovanje tržnih sil, s ciljem zagotoviti razmere, v katerih posamezniki lahko sprejemajo tveganja, ki izhajajo iz delovanja trga delovne sile (Trbanc 1992, 95). Lahko torej rečemo, da socialna politika vključuje neko obliko vladnega ukrepanja, to pa ima lahko več različnih oblik, od primarne državne ureditve, do financiranja in subvencioniranja ali kar preko direktnih provizij. Najlažje pa socialno politiko definiramo skozi njene namene in cilje ter mehanizme oz. aktivnosti, skozi katere želi svoje cilje izpolniti, ter seveda glede na izide in efekte javne politike (Kleinman 2002, 2–3).

Nameni in cilji socialnih politik v veliki meri variirajo, vendar jih na splošno lahko razdelimo v naslednje skupine:

- »upravljanje s tveganji,
- redistribucija skozi življenjski cikel,
- redistribucija med gospodinjstvi (od revnih k premožnim; od kapitala k delu; od ne-družin do družin),
- zagotavljanje dobrin, ki jih trg ne ponuja,
- promocija socialnega miru in kohezije med skupinami,
- razvoj in promocija določenih vrednot« (Kleinman 2002, 3).

Da bi država dosegla te specifične cilje znotraj svoje socialne politike, skušajo vlade preko svojega delovanja vplivati na tri različne načine, bodisi preko fiskalne politike, kjer želijo preko obdavčitve ali izdatkov doseči prerazporeditev dohodkov med skupinami, področji ali skozi čas, bodisi preko regulacije, ki določa neke minimalne standarde oziroma storitve na področju blaginje, ki jih morajo privatne ali ne-profitne agencije zagotavljati. Tretji način intervencije vlad pa je preko direktnih provizij (Kleinman 2002, 3–6).

3.2 Socialna politika EU (Evropski socialni model)

Ker v diplomskem delu preučujem države, ki so večinoma članice EU, je na tem mestu pomembno izpostaviti tudi vlogo Evropske unije na področju socialnih politik. Skozi zgodovino je EU previdno in počasi razvila svoje načine intervencije v socialne zadeve. Danes ima EU tudi nekatera legalna sredstva vmešavanja, od obvezujoče primarne zakonodaje v obliki regulacije na socialnem področju, kjer je vredno izpostaviti strukturne sklade, do svobode gibanja za delavce. Vseeno je takšnih regulacij relativno malo, pomanjkljivost direktiv pa je v tem, da lahko države članice same izberejo njim najbolj ugoden način implementacije (Hantrais 2007, 15–19). Večina delovanja EU na področju socialnih politik je usmerjena k vzpostavitvi ESM (Evropski socialni model), katerega smisel izvira iz zavarovanja posameznih članic, da bi bile na slabšem ali na boljšem, v smislu kompeticije zaradi svojih socialnih predpisov (Hantrais 2007, 25).

Evropski socialni model lahko razumemo skozi tri definicije: prva vključuje institucije in vrednote, ki so inherentne v statusu quo posameznih držav članic in omogočajo značilen način regulacije; drugi grozd definicij ESM razume v smislu dobrih primerov prakse v posameznih članicah EU, ki tako postanejo idealen primer prakse v Weberskem smislu; tretji način definiranja ESM pa model vidi kot način modernizacije oz. adaptacije na nove ekonomske pogoje in kot kohezivni instrument v smislu evropskega širjenja (Jespen in Serrano-Pascual 2006, 26–27).

Scharpf (v Jespen in Serrano-Pascual 2006, 27) razume ESM širše kot zgolj sklop regulacij, po njegovem gre v veliki meri za skupek praks in inštrumentov, ki promovirajo prostovoljno in celovito socialno politiko EU. Tu lahko izpostavimo še paradoks, ki je nastal z Maahstritsko socialno politiko, in sicer: kljub temu, da je ta omogočila velik potencial za direktive EU na področju socialne politike, je bila v veliki meri omejena s hkratno pravico do sklicevanja na načelo subsidiarnosti, da bi se izognili kakršnemu koli ukrepu ali pa bili deležni zgolj minimalnih ukrepov (Jespen in Serrano-Pascual 2006, 54).

Iz literature je razvidno, da na delovanje držav članic EU na področju socialnih politik nima vidnega vpliva in jo je potrebno razumeti bolj v smislu prostovoljnega približevanja nekim skupnim vrednotam, ciljem in načinom doseganja teh znotraj EU. Med državami članicami pa obstajajo na področju socialnih politik prešteviline razlike, da bi lahko v tem smislu govorili o skupnem evropskem modelu in njegovem izrazitem vplivu na socialne politike posameznih držav.

3.3 Modeli socialnih politik

Da bi lahko korektno preučili korelacijo med socialnimi politikami posameznih izbranih držav in njihovimi dohodkovnimi neenakostmi, je treba najprej teoretsko razdeliti modele socialnih politik, da bi lahko v nadaljevanju sestavili združen, "nov model", prilagojen izbiri držav, preko katerega lahko posamezne države povežemo s specifikacijami modela socialne politike in nato primerjamo njihove rezultate na področju doseganja dohodkovne enakosti (neenakosti), merjene s koeficientom GINI. Titmuss (1974, 145) izpostavlja pomembnost klasificiranja socialnih politik za

lažjo predstavo o tem, kaj so osrednje funkcije, ki naj bi jih znotraj države dosegalo izvajanje socialne politike.

3.3.1 TITMUSSOV MODEL SOCIALNIH POLITIK

Eden najstarejših in najosnovnejših modelov oziroma klasifikacij socialnih politik je Titmussova klasifikacija, v kateri obravnava tri modele socialnih politik. Prvi je **rezidualni model**, katerega bistvo je obstoj zgolj dveh naravnih kanalov, skozi katera so zagotovljene potrebe posameznika: privatni trg in družina. Šele, ko sta ti dve možnosti izčrpani in ne uspeta zadovoljiti potreb posameznika, lahko začasno skozi svoje institucije posreduje socialna država. Torej lahko ta model razumemo v smislu učenja državljanov, da se naučijo delovati brez interveniranja državnih institucij. To je najbolj pasiven izmed treh modelov (Titmuss 1974, 146).

Drugi model, ki ga izpostavlja Titmuss, je **industrijski model** socialnih politik, pri katerem je vloga institucij socialne blaginje precej močnejša, te pa naj bi delovale kot nekakšen dodatek oziroma popravek ekonomije. Socialne potrebe naj bi bile zagotovljene na podlagi zaslug, delovne uspešnosti in produktivnosti. Zadnji model, pri katerem je vloga socialne države največja, pa je **institucionalni redistributivni model** socialnih politik, ki vidi institucije socialne blaginje kot ključne in integrirane v družbo, njihova vloga pa je zagotavljanje storitev izven delovanja trga na principu zagotavljanja potreb. Ta model izhaja iz teorij efektov socialnih politik na socialne spremembe in delno tudi na socialno enakost (Titmuss 1974, 147).

3.3.2 ESPING-ANDERSENOVA TIPOLOGIJA SOCIALNIH POLITIK

Eno pomembnejših tipologij je zasnoval tudi Esping-Andersen, ki se je razlikovanja med modeli lotil malce drugače in kot ključno razliko med svojimi tremi modeli opredelil odnos med javnim in privatnim. Ključna je stopnja dekomodifikacije in načini razslojevanja. Vendar moramo tudi ta model, enako kot Titmussovega, misliti v historičnem smislu, saj reflektira politično in ideološko težnjo, ki je bila dominantna v njihovi historični evoluciji in je dosegla vrhunec z vzpostavitvijo zrele

socialne države v sedemdesetih in osemdesetih letih (Esping-Andersen 2000, 73–74). Kot tri glavne kriterije razlikovanja med posameznimi modeli navaja: stopnjo neodvisnosti zagotavljanja socialnih in blaginjskih programov od prispevkov, ki jih plačujejo posamezniki, kot so prispevek za zavarovanje ali delovni prispevek; stopnjo distribucijskega vpliva socialne politike (tu gre predvsem za to, v kolikšni meri država preko distribucije socialnih podpor in socialnih storitev dejansko vpliva na ustvarjanje neenakosti, njeno ohranjanje ali odpravljanje); zadnji kriterij pa se nanaša na mešanje agentov zagotavljanja blaginjske oskrbe. Tu imamo javno, torej državno blaginjsko oskrbo, ter tržno produkcijsko oskrbo (Trbanc 1992, 100).

Prvo tipologijo Esping-Andersen poimenuje **liberalni blaginjski model**, katerega izhodiščna točka je zaupanje v suverenost trga. Vrednote, h katerim ta tipologija teži, so »minimizacija države, individualizacija tveganj ter spodbujanje rešitev, ki izhajajo iz trga samega« (Esping-Andersen 2000, 74–75). Za ta tip je v praksi značilno, da zagotavlja relativno majhno število univerzalnih socialnih programov. Prejemki so namenjeni zgolj tistim socialno najbolj ogroženim skupinam. Za ta sistem so značilna tudi zelo ostra pravila, podpore pa so nizke, z namenom, da bi se trg zavarovalo pred minimalno možnostjo, da posameznik izkoristi podporo, namesto da bi se odločil za zaposlitev. »Podpora države je po eni strani pasivna, saj zagotavlja zgolj minimalne pravice, lahko pa je podpora aktivna, preko spodbujanja zasebnih zavarovalnih shem, posledica tega pa je, da liberalne države blaginje promovirajo družbeno neenakost« (Trbanc 1992, 100).

Drugi v sklopu Esping-Andersonove tipologije je **social-demokratski blaginjski model**, ki je glede na načela, ki jih predstavlja, praktično sinonim socialnih politik skandinavskih držav. Nekatere izmed ključnih vrednot in funkcij tega modela so: »univerzalizem, celovito kritje tveganj ter egalitarizem« (Esping-Andersen 2000, 78). Za socialnimi reformami v državah s takšnim tipom socialnih politik (Norveška, Švedska) stoji močna socialna demokracija, gonilna sila pa je želja po doseganju egalitarnosti in univerzalizma, se pravi enakih pravic in ugodnosti, ne glede na to, ali je posameznik reven ali bogat. Značilna za ta model je tudi emancipacija posameznika tako od trga kot tudi države, gre torej za doseganje individualne neodvisnosti. V tem smislu lahko zaznamo vplive tako liberalizma kot tudi socializma. Ker pa so zaradi principa univerzalnosti stroški države blaginje ogromni,

je potrebno maksimalizirati stroške iz dela, kar poteka preko načela popolne zaposlenosti, ki jo skuša zagotoviti država (Esping-Andersen 2000; Trbanc 1992).

Zadnji model pa je **konservativni blaginjski model**, ki je značilen predvsem za države kontinentalne Evrope, zlasti Francijo, Nemčijo, Avstrijo. Nastajal je pod taktirko bolj krščansko demokratskih in konservativnih koalicij (Esping-Andersen 2002, 81–83). Znotraj konservativnega modela je treba poudariti, da sicer zagotavlja splošne socialne pravice, vendar pa izenačitve statusnih razlik ne vidi kot funkcije svojega delovanja, se pravi, da so socialne pravice "pripete" na razred oziroma status posameznika, poskusi države na tem področju, da bi s svojim delovanjem karkoli spreminjala, pa so minimalni (Trbanc 1992, 100).

3.3.3 RUSOVA RAZVOJNA TIPOLOGIJA SOCIALNIH POLITIK

Izhodišče Rusove tipologije so razvojne faze, pri čemer gre za kumulativni razvoj, kar indicira, da se skozi razvoj socialne politike večji del njenih funkcij ohranja kot sestavni del socialnih politik. Rus (1990, 176–185) definira štiri razvojne tipologije socialnih politik. Prva je **dobrodelna socialna politika**, pri kateri gre v osnovi za obrambno solidarnost znotraj skupnosti, katere integriteta je ogrožena šele tedaj, ko posamezniki zdrsnejo čez prag revščine. Dobrodelna socialna politika je najbližje Titmussovemu modelu rezidualne socialne politike (Titmuss 1974; Rus 1990, 177–178).

Drugi model v Rusovi tipologiji je **(za)varovalna socialna politika**, katere največja značilnost je kolektivizacija rizika, vendar pa je nujno izpostaviti, da ta model ne predvideva socialnega izenačevanja družbenih razredov ali slojev in poudarja horizontalno, ne pa tudi vertikalno distribucijo. Tretji model je **blaginjski model socialne politike**, katerega namen je predvsem realizacija višje kakovosti bivanja za celotno populacijo, torej funkcija tu ni več zgolj zaščitniška, pač pa tudi proaktivna in pozitivna. Storitve niso namenjene zgolj deprivilegiranim državljanom, pač pa celotni populaciji. Četrty model predstavlja **izenačevalna socialna politika**, ki je značilna predvsem za realsocialistične države, njen glavni cilj pa je statusno izenačevanje. Bolj podrobno so posamezne dimenzije socialnih politik Rusovega modela predstavljene v tabeli 3.1 (Rus 1990, 177–184).

Tabela 3.1: Osnovne dimenzije štirih razvojnih modelov socialne politike

Dimenzije   Razvojni   DOBRODELNI   ZAVAROVALNI   BLAGINJSKI   IZENAČEVALNI
modeli:

<i>CILJI</i>	Zadovoljitev osnovnih potreb prebivalstva	Zmanjševanje industrijskih in urbanih tveganj	Socialna blaginja oz. kvaliteta življenja	Izenačevanje socialnih položajev prebivalstva
<i>FUNKCIJA</i>	Demarginalizacija revnih, marginaliziranih skupin	Zaščita in vzdrževanje dohodkov	Socialna integracija na osnovi nadindividualne solidarnosti	Sistemska integracija na osnovi proletarizacije vseh slojev
<i>PODROČJE</i>	Sistem javnih pomoči	Socialno varstvo in zavarovalnice	Družbene dejavnosti	Socialno planiranje in socialni inženiring
<i>PREDMET DISTRIBUCIJE</i>	Osnovne potrebe	Industrijski in urbani riziki	Storitve	Socio-ekonomski položaj
<i>INSTRUMENTI</i>	Zagotovljeni minimalni standardi	Socializacija oz. kolektivizacija rizikov	Enak dostop do nedeljivih javnih dobrin	Državna ali družbena lastnina

Vir: Rus (1990, 183).

3.3.4 EVROPSKI MODELI SOCIALNIH POLITIK

Veliko teorij podpira razčlenitev socialnih modelov v EU preko delitve na različne regije, ki si delijo določene značilnosti, kar se tiče socialne blaginje/države. Poleg štirih osrednjih modelov, ki vlečejo številne podobnosti s Titmusovim in Esping-Andersenovim modelom, se vedno pogosteje v literaturi dodaja peti, vzhodno-evropski model (Deacon in drugi 1992; Neesham in Tache 2009; Sengoku 2004; SensAge).

Neesham in Tache (2009, 348–351) prepoznata kot štiri osrednje modele **nordijski, anglo-saksonski, mediteranski** in **kontinentalni model**. Širitev EU je prinesla polemike o novem petem modelu, ki ga sestavljata dve med seboj precej različni skupini držav, in sicer baltske države, Slovaška, Bolgarija in Romunija, ter druga skupina držav, ki jo tvorijo Češka, Slovenija in Poljska. Ključna razlika med skupinama je v tem, da je prva skupina ubrala bolj neoliberalno pot in so njihove socialne politike bližje anglosaškemu modelu, socialna država v drugi skupini držav pa je bolj podobna kontinentalnemu modelu.

Takšna tipologija je za potrebe raziskovanja v tem diplomskem delu še posebej relevantna, saj vpeljuje nov model, ki je sicer nekakšna mešanica bolj prepoznavnih zgoraj omenjenih štirih modelov. Za diplomsko nalogo pa je ključnega pomena, saj sta dve izmed raziskovanih držav del tega potencialnega novega modela, ki ga imenujemo **vzhodno-evropski blaginjski model** (Sengoku, 2004).

3.4 Združen model socialnih politik

Namen združevanja modelov je izločiti pozitivne lastnosti posameznih socialnih tipologij in premostiti pomanjkljivosti, kot so na primer izključevanje določenih držav, ki tipsko ne ustrezajo nobenemu izmed ustaljenih modelov, poleg tega pa tudi bolj podroben prikaz razlik med posameznimi modeli, ki je pomemben za nadaljnjo lastno analizo. Uporabil bom regijsko razdelitev tipologij, saj bom tako lažje analiziral posamezne sklope držav, ki so bližje posameznim modelom, nato pa bom tem modelom pripisal bolj podrobne lastnosti glede na predelano literaturo.

Tabela 3.2: Pregled evropskih socialnih modelov

	<i>Anglo-saksonski model</i>	<i>Kontinentalni model</i>	<i>Vzhodno-evropski model</i>	<i>Nordijski model</i>
<i>Stroški za socialno podporo</i>	Visoki (davkoplačevalci se nagibajo k zmanjševanju davčnih obremenitev)	Visoki	Visoki	Visoki
<i>Zaposlenost</i>	Visoka	Visoka (zaposlitev za skrajšan delovni čas in honorarno delo sta široko razširjena)	Nizka	Visoka (stimulirana s strani države)
<i>Glavni vir financiranja</i>	Država (davčna redistribucija) za nezaposlene Socialno zavarovanje za zaposlene	Trg; socialno zavarovanje	Država (davčna redistribucija) Družinska podpora Samopodpora	Država in lokalne avtoritete (davčna redistribucija)
<i>Stopnja revščine</i>	Zmerna	Zmerna	Visoka	Nizka
<i>Redistribucija</i>	Visoka	Zmerna	Visoka	Visoka
<i>Privatne provizije socialne pomoči</i>	Da	Da	Da	Da

Vir: SensAge.

Prvi model, ki ga bom uporabil v lastni analizi, je **anglo-saksonski blaginjski model**, v katerem ima poglavitno vlogo trg, država pa ima le minimalen vpliv ter minimalno stopnjo regulacije. Za ta model so značilne relativno visoke socialne pomoči, vendar zgolj v skrajnem primeru. Denarne dajatve so večinoma fokusirane na ljudi z delovno dobo (Neesham in Tache 2010, 348–349). Ta model pri Esping-Andersenu predstavlja liberalni model, kjer lahko povzamemo, da so pomoči

usmerjene k zgolj najbolj socialno ogroženim skupinam, država pa se v veliki meri odmika od interveniranja na področju socialnih politik (Esping-Andersen 2002). Po Titmussovi klasifikaciji pa bi ta model lahko označili kot rezidualni model, za katerega je značilno, da država posreduje šele takrat, ko so vse ostale možnosti izčrpane (trg, družina). Caselegno (v SensAge) pravi, da so v tem modelu sindikati zelo šibki, prihaja do velike disperzije dohodkov in do več slabo plačanih zaposlitev, kar nakazuje na možnost padca v revščino, ki ni zanemarljiva. Ena izmed ključnih značilnosti takšnega modela je tudi nizka stopnja univerzalizma.

Drugi model je **nordijski blaginjski model**, katerega glavna značilnost je v nasprotju z liberalnim modelom univerzalizem. Enačiti ga je mogoče s Titmussovimi institucionalno-redistributivnim modelom in Esping-Andersenovim socialdemokratskim modelom (Aiginger in Leoni 2008). Ta tip odlično opiše Rusova tipologija, ki ga predstavlja kot blaginjski model, ki mu Rus pripiše enak dostop do storitev za vse državljane, kar temelji na nedeljivosti javnih dobrin (Rus 1990). Avtorji kot pomemben instrument znotraj modela navajajo tudi izpostavljanje pomembnosti zaposlovanja žensk, ki temelji na enakosti spolov. V tem modelu je brezposelnost zelo nizka, značilna je tudi zelo visoka stopnja inkluzivnosti. Socialni partnerji so v državah s takšnim tipom zelo močni in tesno sodelujejo z državo, sindikati pa so v veliki meri vključeni v ekonomsko življenje. Kot ena izmed ključnih funkcij modela je videna prav redistribucija, kar nakazuje na željo vplivanja države na trg pri doseganju večje enakosti njenih državljanov (Aiginger in Leoni 2008; Neesham in Tache 2010).

Kot osrednjo značilnost **kontinentalnega blaginjskega modela** lahko izpostavimo »socialno podporo, ki bazira na zaposlenosti, socialne dajatve pa so zmerne in temeljijo na dohodku« (Aiginger in Leoni 2008, 3–4). Ta model povezujemo z Esping-Andersenovim konservativnim modelom, lahko pa bi tudi rekli, da ta model predstavlja kompromis med nordijskim in anglosaškim liberalnim modelom. Temelji na principu zavarovanja, spremlja pa ga močna zakonodaja na področju varstva zaposlitve. V praksi so značilne dajatve za brezposelne in pokojnine za starejše, kar sta glavna ukrepa, h katerima se država v takšnem tipu zateka. Članstvo v sindikatih sicer upada, vendar imajo ti še vedno močno vlogo na področju socialnih politik (Neesham in Tache 2010, 348–349).

Zadnji, **vzhodno-evropski model**, ki ga v diplomski nalogi obravnavam, se je v literaturi začel pojavljati z evropsko širitvijo (Sengoku 2004, 230–235). Ta model pozna nekatere ključne razlike znotraj modela samega, saj ga konstruirata dva sklopa držav, pri katerih je mogoče izpostaviti kar nekaj razlik. Za potrebe diplomskega dela se bom osredotočil na del, ki vključuje Češko in Slovenijo, ki ju preučujem v analizi posameznih držav (Aiginger in Leoni 2008). Do razmišljanja o obstoju novega socialnega modela je prišlo, ker vzhodno-evropske države predstavljajo unikaten blaginjski mikš, ki ga ni moč umestiti v nobenega izmed obstoječih modelov. Za skupino držav, ki vključuje Slovenijo in Češko, je značilno, da je v njihovem modelu socialnih politik moč prepoznati številne vplive kontinentalnega modela (Aiginger in Leoni 2008, 12–14). Ta novonastali model povezuje odmikanje države iz javnega blaginjskega sistema, kar vključuje izginjanje številnih dobrin in storitev. Značilna zanj pa je vsaj delna marketizacija in privatizacija zdravstva in socialnega varstva. Pojavi se tudi pluralizacija blaginjskega sistema. V primeru Slovenije do velikega upada socialnih storitev v procesu tranzicije ni prišlo, predvsem zaradi racionalizacije, eksternalizacije in marketizacije (Kolarič 1992, 29; SensAge).

3.5 Dohodkovna neenakost

Za merjenje distribucije življenjskih standardov v družbi se danes uporablja številne indikatorje. Sen (v Salverda in drugi 2009, 71–72) navaja monetarne indikatorje, kot so poraba sredstev, dohodek in premoženje, ter tudi ne-monetarne indikatorje, kot sta standard življenja, zadovoljstvo z življenjem ipd. V nalogi se bomo ukvarjali predvsem z dohodkom, do neke mere tudi s premoženjem. Dohodek, natančneje njegova distribucija je danes najbolj pogost indikator ekonomskih virov v bogatih državah.

Da bi lahko razumeli dohodkovno neenakost, je najprej potrebno opredeliti dohodek. Smeding in Weinberg (v Salverda in drugi 2009, 74) pravita, da posameznikov dohodek oz. dohodek gospodinjstva formirajo številni dejavniki. Ključna pa je razlika med tržnim (originalnim) dohodkom ter razpoložljivim dohodkom. Ko govorimo o dohodkovni neenakosti, je posebej pomemben razpoložljiv dohodek ali dohodek po davkih in transferjih, saj nam ta daje boljši

vpogled v to, koliko je posamezno gospodinjstvo dejansko zmožno porabiti za rento, hrano, obleke in ostale potrebščine. Dohodna stran razpoložljivega dohodka vključuje plače, prihodke iz investicij in rente, vključuje pa tudi direktne dajatve s strani države, kot je npr. otroški dodatek. Nekatere meritve razpoložljivega dohodka vključujejo tudi ne-denarne dajatve, kot so izobraževanje in zdravstvo, ki predstavljata pomembno ugodnost za številne družine (Keeley 2015, 18–19).

Zelo zanimivo pri dohodkovni neenakosti je to, kako malo ljudje vemo o njej. Med ljudmi obstaja nekakšna tendenca, da se vedno, ne glede na to, kako visoko oz. nizko so na lestvici dohodkov, postavijo na sredino. To izhaja iz tega, da ima vsakdo izmed nas "šefa", ki je plačan precej bolje kot mi, prav tako pa poznamo nekoga, ki je plačan veliko slabše (Hills 2004, 9). Tu je seveda potrebno izpostaviti, da je dohodkovna neenakost zgolj eden izmed indikatorjev tega, kako so ekonomska sredstva razdeljena med ljudi. Je pa v razvitih državah sveta moč prepoznati trend naraščanja dohodkovne neenakosti, kar reflektira dva glavna faktorja: velikost vrzeli med najvišjimi in najnižjimi plačami ter obseg vmešavanja države z redistribucijo dohodka preko davkov in dajatev (Keeley 2015, 14–16).

Kar se tiče dohodkovne distribucije, vsaj znotraj držav EU, je moč opaziti, da je ne glede na izbiro načina merjenja te neenakosti v nekaterih državah precej večja kot v drugih. Zanimivo pa je tudi to, da v državah, kjer je dohodkovna neenakost večja, to pomeni tudi višjo relativno dohodkovno revščino, z le redkimi izjemami. Porast neenakosti se pripisuje predvsem temu, da je šlo v zadnjih letih bogatim gospodinjstvom v primerjavi s srednje bogatimi in revnimi gospodinjstvi precej bolje (OECD 2008, 16–18).

Veliko problemov izvira iz težavnosti prikazovanja dohodkovne neenakosti z zgolj eno številko in skozi leta so se razvili številni pristopi, danes pa je najbolj znan in uporabljen GINI-jev koeficient, ki ga je definiral italijanski ekonomist in statistik Corrado Gini v 20. stoletju (Keeley 2015, 20–22).

3.5.1 INDIKATOR GINI

Ginijev indeks meri, v kolikšnem obsegu porazdelitev dohodka (v nekaterih primerih tudi izdatki za življenjske potrebščine) med posamezniki ali gospodinjstvi znotraj

države odstopa od popolnoma enake porazdelitve. Lorenzova krivulja prikazuje kumulativne odstotke celotnega dohodka v primerjavi s skupnim številom prejemnikov, začeni z najrevnejšimi posamezniki oziroma gospodinjstvi (The World Bank 2016).

Osnovna ideja koeficienta GINI je sila preprosta. 0 predstavlja vrednost, kjer je znotraj družbe dohodek popolnoma enako razporejen, se pravi, da imajo vsi posamezniki oz. gospodinjstva enak dohodek, torej neenakosti v družbi ni. Na drugi strani pa 1 predstavlja vrednost, kjer ima zgolj en posameznik ves dohodek. Ta vrednost predstavlja popolno neenakost. Da bi rezultate lažje demonstrirali, lahko vrednosti gini pretvorimo v točke in sicer tako, da vrednosti pomnožimo s sto in tako dobimo lestvico 1-100. V javnih razpravah je kot kritična točka ponavadi navedena vrednost 40 (Keeley 2015, 22).

Ena izmed ključnih problematik ginijevega koeficienta kot tudi drugih načinov vrednotenja dohodkovne neenakosti je zbiranje podatkov glede dohodkov. Statistiki tu večinoma uporabljajo dve metodi: anketiranje gospodinjstev ter davčni podatki. Pomanjkljivost prve je predvsem v tem, da se dobro preskrbljeni del populacije pogosto ne odzove na anketo, na drugi strani pa imamo najbolj ogrožene skupine, ki so že tako daleč na robu družbe, da jih ankete niti ne dosežejo. Problem davčnih podatkov je v tem, da je dohodek davčnim avtoritetam pogosto zamolčan oz. ni prikazan v celoti. Drugi problem je, da v nekaterih državah ljudem, ki imajo premajhen dohodek, tega ni treba prijaviti. Na koncu pa sta tu še siva in črna ekonomija, pri katerih ni mogoče beležiti dohodka (Keeley 2015, 24).

3.5.2 DOHODKOVNA IN PREMOŽENJSKA NEENAKOST

Dohodkovna neenakost seveda ni edini indikator dobrobiti v družbi, saj je dobro počutje družine odvisno od števila članov družine, zdravja, ekonomskega in socialnega okolja ter seveda od razpoložljivih ekonomskih sredstev. Sredstva so lahko bodisi človeški bodisi nečloveški kapital, v tem delu se bomo osredotočili na slednjega, ki mu rečemo tudi premoženje (Salverda in drugi 2009). Ko merimo finančno blagostanje, je najpogosteje uporabljen indikator dohodek, ki pa se drastično razlikuje od premoženja. Premoženje je seštevka stvari, ki si jih

posamezniki ali gospodinjstva lastijo (delnice, obveznice, varčevalni računi, vrednost domače hiše, počitniških hiš in ostalih nepremičnin). Seveda lahko prihranimo dohodek, da bi si s tem povečali premoženje, vendar pa ta dva pojma nista ekvivalentna, saj za razliko od dohodka premoženje ni uporabljeno direktno za nakup nujnih potrebščin, kot so hrana in oblačila (Keister 2000, 5–6).

Pomembnost premoženja je predvsem v tem, da ima blažilni efekt za ljudi, ki ostanejo brez službe ali zaidejo v kakršno koli težavno ekonomsko situacijo. Premoženje lahko tudi predstavlja vir dohodka, npr. v obliki plačila obresti na bančne depozite ali pa preko dividend na delnice. Ljudem premoženje omogoča tudi vlaganje v izobraževanje in nepremičnine, zato je še toliko bolj zaskrbljujoče, da je premoženje razporejeno še bolj neenakomerno oz. neenako kot dohodek (Keeley 2015, 20–21).

Morda največji problem pa je v tem, da poleg tega, da je premoženje vir dohodka, lahko postane tudi sredstvo za generiranje še več premoženja, kar omogoča bogatim postati še bogatejši. Če razumemo premoženje kot sredstvo za investiranje, potem to pomeni, da se razlike med revnimi in bogatimi vse bolj večajo, saj prihaja do vedno večje vrzeli med revnimi in bogatimi, kar se tiče njihove sposobnosti izkoristiti investicijske priložnosti (Keeley 2015).

Čeprav lahko rečemo, da korelacija med dohodkom in premoženjem obstaja, je ta manjša, kot si predstavljamo, predvsem zaradi tega, ker velik del premoženja izvira iz prihodkov iz premoženja, npr. v obliki investicij, zaradi česar ni čudno, da so neenakosti, ko se osredotočimo na premoženje, še precej večje in hitreje rastejo kot v primeru dohodkovne neenakosti (Keister 2000, 6–10).

3.6 Vpliv socialnih politik na dohodkovno neenakost

Kot je bilo že večkrat omenjeno, je dohodkovna neenakost oz. njeno naraščanje/padanje posledica številnih dejavnikov, v tem delu pa se bomo osredotočili na socialno politiko in iskanje razmerij med njo in dohodkovno neenakostjo. Treba pa se je zavedati, da tako v teoriji kot tudi pri empiričnem raziskovanju ta korelacija ni povsem jasna in je deležna številnih razprav in raziskovanj. Davki in transferji lahko vplivajo na razliko med tržnim in razpoložljivim

dohodkom le na kratki rok, včasih pa imajo vpliv tudi skozi daljše časovno obdobje, npr. nekatere obdavčitve lahko vplivajo na prizadevanja pri delu zaposlenih. Vladni socialni izdatki pa ne vplivajo na distribucijo dohodkov zgolj preko neposrednih efektov direktnih koristi (izobraževalne in zdravstvene storitve), pač pa imajo vpliv tudi na zaslužkovne zmogljivosti posameznikov in gospodinjstev ter na ta način vplivajo na distribucijo tržnih dohodkov skozi čas. Določene oblike socialnih državnih izdatkov, kot je na primer osnovno šolstvo, pa lahko vplivajo na dohodkovno distribucijo s časovnim zamikom (Chu in drugi 2000, 10).

Kot zelo pogost pozitiven dejavnik pri uravnavanju dohodkovne enakosti se izpostavlja izobraževanje, zato je zelo pomembno, da je izobrazba na voljo čim večjemu številu prebivalcev skozi čim daljše življenjsko obdobje. Tu gre izpostaviti tudi pomembnost javnih storitev na splošno, saj imajo pomembno vlogo pri financah posameznih gospodinjstev. Če bi javne storitve, kot sta javno šolstvo in izobrazba, pretvorili v dohodek, bi ta v številnih državah zelo narasel (Keeley 2015, 100–101). Caminada in Goudswaard (2001, 401) pa kot nekatere izmed ključnih dejavnikov naraščanja dohodkovne neenakosti izpostavljata zmanjševanje državnih odhodkov na področju socialnih politik, zmanjševanje stopnje koristi (benefit levels) in zaostrovanje meril za upravičenost do sredstev. Pomembno vlogo imajo trije dejavniki, in sicer v kolikšni meri država pobira davke, v kakšni meri te davke distribuira v obliki transferjev in ali so to davki iz dohodka ali pa davki iz potrošnje, ter kam so nato usmerjeni v obliki transferjev (pokojnine ali na primer družinski dodatki). Zelo pomembna pa je tudi progresivnost davkov, kar pomeni, da naj bi tisti z višjim dohodkom plačevali relativno več kot tisti z nižjim (Keeley 2015, 101).

Kot enega pomembnejših faktorjev se navaja transferje socialne varnosti kot procent nacionalnega BDP-ja, kjer pa se soočimo z nekaterimi problematikami, predvsem zaradi različnosti sistemov socialne varnosti in programov socialnih izdatkov v posameznih državah. Pomemben faktor, ki je v korelaciji z dohodkovno neenakostjo, pa je tudi procent proračuna, ki je namenjen za socialne izdatke (Caminada in Goudswaard 2001, 402–403).

4 ANALIZA IZBRANIH DRŽAV

V teoriji smo izvedeli, kakšne so lahko širše ideološke usmeritve posameznih držav na področju socialnih politik ter kakšen je okvirni vpliv izbire posamezne tipologije na dohodkovno neenakost in na distribucijo, ki to uravnava. V tem delu diplomske naloge pa bo ključen cilj ugotoviti, kakšne posledice nosi izbira idealno-tipskih modelov, ter preko kriterijev, ki so bili skozi teoretski del prepoznani kot relevantni za merjenje vpliva socialne politike na dohodkovno neenakost, ugotoviti, kakšen je njihov vpliv v praksi. Izbrane države (***Slovenija, Francija, Velika Britanija, Češka, Norveška***) bom analiziral skozi tipologijo, kateri so najbližje, ter s pomočjo kriterijev, ki so bili prepoznani v teoretičnem delu diplomske naloge. Na kratko bom predstavil tudi splošne usmeritve in delovanje socialnih politik posameznih držav ter spremembe, ki so se zgodile v obdobju 2005-2013.

V nadaljevanju bom primerjal **odstotek BDP-ja** in **odstotek proračuna**, ki sta namenjena za socialne politike posameznih držav in ki sta v teoriji prepoznana kot pomembna za doseganje dohodkovne neenakosti preko socialnih politik. Primerjal bom tudi **GINI** koeficiente izbranih držav pred in po socialnih transferjih in davkih ter tako dobil boljši vpogled v to, kakšno vlogo imajo ti v posamezni državi pri uravnavanju dohodkovne neenakosti. Pri izbranih državah se bom osredotočil tudi na spremembe, ki so se dogajale v njihovih socialnih politikah. Tu gre izpostaviti predvsem zmanjševanje sredstev za socialno politiko ali posamezne socialne transferje in oteževanje pridobivanja pomoči (Caminada in Goudswaard 2001). Vse te dejavnike bom v končni fazi primerjal s koeficientom GINI, ki ga posamezna izbrana država dosega. Predstaviti bom skušal tudi korelacijo med izbiro tipologije, ki so ji države najbližje, in rezultati dohodkovne enakosti/neenakosti. Tako bomo dobili vpogled v to, kateri model socialne države v praksi bolj učinkovito zagotavlja dohodkovno enakost. Zaradi dostopnosti podatkov, pri katerih je izrednega pomena, da so vsi pridobljeni po enaki metodi, sem izbral obdobje med letoma 2005 in 2013, ki je tudi obdobje začetka krize. Za obdobje med letoma 2005 in 2009 nisem našel ustreznih podatkov.

4.1 Norveška

Norveška je pogosto prikazana kot primer radodarnega in univerzalnega social-demokratskega blaginjskega sistema. Poleg ostalih kriterijev blaginjski sistem Norveške, natančneje socialna politika, zagotavlja eno izmed najnižjih ekonomskih neenakosti med vsemi državami OECD. Idealno tipsko pa norveški blaginjski sistem vključujemo med nordijske blaginjske sisteme (Esping-Andersen 1990). Halvorsen (v Sørvoll 2015, 1–2) izpostavlja, da je ena izmed ključnih lastnosti norveškega sistema kombinacija aktivnega socialnega in ekonomskega sistema. Zavzema se za enakost življenjskih možnosti preko zagotavljanja brezplačnega izobraževanja, promoviranja polne zaposlenosti tako moških kot žensk ter v končni fazi kompenzira krivice, ki izhajajo iz trga, s sistemom socialne varnosti.

Blaginjska politika Norveške je zastavljena zelo široko, vključuje namreč socialno varnost, socialne storitve, zdravstvo, izobraževanje in usposabljanje, stanovanjsko politiko ter politiko zaposlovanja. Najpomembnejša vloga socialne politike je zagotoviti zadostne denarne podpore, da se zavaruje osnovne potrebe, hkrati pa zagotavljanje visokega standarda kvalitete, ki je jasno določena in se meri. Večina transferjev sestoji iz osnovnega minimuma in z zaslužkom pogojene komponente, ki je zastavljena progresivno, tako da tisti z višjimi zaslužki dobijo relativno manjšo kompenzacijo. Denarne dajatve vključujejo običajne ter tudi nekatere manj običajne dajatve, denimo letni univerzalni otroški dodatek (starši samohranilci dobijo dodatek za enega otroka več, kot jih imajo v resnici) in polno plačan 43-tedenski starševski dopust. Za tiste, ki ne uporabljajo javnega ali privatnega subvencioniranega vrtca, obstaja enaka subvencija kot za uporabnike javnih vrtcev, sistem pa zagotavlja polni bolniški dopust tudi v primeru bolezni otroka (Overbye in drugi 2006, 12–13).

Norveški blaginjski sistem enako kot druge nordijske blaginjske sisteme lahko označimo kot storitveni blaginjski sistem v nasprotju s prenosnimi blaginjskimi sistemi, ki dominirajo v kontinentalnem delu Evrope. "Dajatve" v obliki storitev so bolj vidne in igrajo pomembnejšo vlogo kot klasični socialni transferji, ki pa so kljub temu precej visoki (Overbye in drugi 2006, 12).

4.1.1 SPREMEMBE V SOCIALNI POLITIKI NORVEŠKE

Pritiski in potreba po reformiranju in omejevanju socialne politike na Norveškem so bili v zadnjih letih v primerjavi z evropskimi državami precej nizki, vendar pa sta mobilnost kapitala in globalizacija vseeno vplivali na percepcijo in akcije političnih elit. Leta 2011 je bila implementirana **pokojninska reforma**, ki sicer prinaša nekaj omejevanja in zaostreje nekatere pogoje, vendar pa je vseeno v primerjavi z npr. švedsko reformo zelo mila in prijazna. Poskus omejevanja zelo dobrodušnega **bolniškega dopusta** se je zgodil leta 2006 in 2014, vendar ni bil uspešen. Tudi na področju **invalidskih pokojnin** ni prišlo do nobenih sprememb v zadnjih 20-ih letih. Prav tako kljub burnim političnim debatam ni prišlo do kakšnih bistvenih sprememb na področjih **družinske politike, migrantskih politik** in **privatizacije socialnih storitev** (Sørvoll 2015, 14–30).

Tabela 4.1: Spremembe socio-ekonomskih kazalnikov Norveške skozi čas

<i>Socio-ekonomski kazalniki</i>	2005	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Socialni izdatki kot % BDP</i>	21,1	22,8	22,4	21,8	22	22
<i>Socialni izdatki kot % proračuna</i>	50,4	49,3	49,5	49,7	/	/
<i>GINI pred transferji</i>	0,447	0,417	0,408	0,409	0,41	0,412
<i>GINI po transferjih</i>	0,276	0,245	0,249	0,25	0,253	0,252

Vir: OECD.stat.

Iz tabele 4.1 je razvidno spreminjanje socio-ekonomskih kazalnikov skozi obdobje med letoma 2005 in 2013. Za razliko od večine držav OECD lahko tudi pri Norveški opazimo upad koeficienta GINI tako pred kot tudi po davkih in transferjih, kar pomeni, da se dohodkovna neenakost skozi obdobje manjša. A če se osredotočimo zgolj na obdobje med 2010 in 2013, vidimo, da tudi Norveški koeficient GINI rahlo raste. Zanimivo pa je dejstvo, da so izdatki, namenjeni socialni politiki, od leta 2005

pa do leta 2013 narasli. V letu 2009 je sicer prišlo do strmega poskoka procenta BDP-ja, namenjenega socialnim izdatkom, ki pa se je skozi čas počasi manjšal, dokler se ni leta 2013 ustalil na višjem procentu kot leta 2005.

4.2 Slovenija

Slovenija je majhna država, ki je bila do leta 1990 del Jugoslavije, iz česar izvira tudi njen nekoliko poseben blaginjski sistem, pri katerem je vidnih precej vplivov bivšega komunističnega režima. Tip bi lahko poimenovali državno-socialistični blaginjski sistem, ki je odraz prejšnje socialistične ureditve državne blaginje. Pri tem tipu ima država ključno vlogo. Za potrebe diplomske naloge je bila Slovenija umeščena v vzhodno-evropski blaginjski model, ki je zelo podoben ostalim vzhodno-evropskim post-socialističnim modelom. Ključna razlika pa je v tranziciji, saj je Slovenija v večji meri ohranila vlogo države v primerjavi z višjegrajskimi in baltskimi državami (SensAge; Filipovič-Hrast in Rakar 2015, 2).

4.2.1 SPREMEMBE V SOCIALNI POLITIKI SLOVENIJE

Globalna ekonomska in fiskalna kriza je Slovenijo močno prizadela, predvsem zaradi skokovitega porasta brezposelnosti. Prinesla pa je tudi politično nestabilnost, saj so se leve in desne koalicije menjale kontinuirano in hitro, vse pa so kot ključni način reševanja krize videli omejevanje državnih izdatkov na področju socialnih politik. V tem obdobju je prišlo do številnih sprememb v socialni politiki Slovenije, predvsem leta 2012, pa tudi v letu 2014, vendar so bile te zadnje spremembe bolj ali manj le "kozmetični" popravki za zadovoljevanje javnosti (Filipovič-Hrast in Rakar 2015, 8–10).

Na področju dela in družine ter zasebnega življenja je prišlo do sprememb socialnih investicijskih politik (otroške subvencije in storitve), spremembe pa so se zgodile tudi na področju osnovnega in srednješolskega izobraževanja ter na področju starševskega dopusta. Do sprememb je prišlo tudi pri politikah socialnega varstva (otroški dodatek, dodatek za veliko družino), kjer je šlo predvsem za omejevanje kriterijev za pridobivanje koristi in nižanje stroškov omenjenih politik. Pozitivna

sprememba se je zgodila na področju trga dela, kjer je prišlo do razširitve pravic na področju politik socialnih investicij. Do številnih omejevanj in nižanj stroškov politik je prišlo tudi na področju socialne pomoči in boja proti revščini, konkretnije kar se tiče socialne pomoči, dopolnilnega dodatka, državnih štipendij ter šolskih subvencij na obrok in najem. Tudi na področju pokojninske politike je prišlo do podobnih sprememb pri politikah socialne varnosti (pokojnine in javne pokojnine), kjer so bili zaostreni pogoji (Filipovič-Hrast in Rakar 2015, 11–14).

Tabela 4.2: Spremembe socio-ekonomskih kazalnikov Slovenije skozi čas

Socio-ekonomski kazalniki   2005   2009   2010   2011   2012   2013

<i>Socialni izdatki kot % BDP</i>	21,8	23	23,9	24	24	23,8
<i>Socialni izdatki kot % proračuna</i>	48,4	47,2	48,3	48,1	/	/
<i>GINI pred transferji</i>	0,439	0,446	0,45	0,455	0,466	0,467
<i>GINI po transferjih</i>	0,24	0,246	0,246	0,245	0,25	0,255

Vir: OECD.stat.

Iz tabele 4.2 lahko razberemo, da se tudi v Sloveniji ponavlja trend držav OECD glede povečevanja neenakosti. Opazimo pa tudi strmo rast obeh koeficientov GINI v letu 2012, ravno v obdobju, ko je bilo sprejetih največ sprememb. Vidimo lahko, da so socialni izdatki kot procent BDP-ja v proučevanem obdobju naraščali, kot procent celotnega proračuna pa so upadli.

4.3 Češka

Enako kot v primeru Slovenije je tudi socialna politika Češke zaznamovana s strani svoje socialistične preteklosti. Pred tranzicijo leta 1989 je bila za ceno civilnih pravic in svoboščin, izjemno paternalistične države ter poudarka na redistribuciji po kriterijih egalitarizma socialna blaginja na Češkem precej visoka (Klimentova in Thelenova 2014, 40–41). Danes ima Češka generalno efektiven socialni sistem, katerega ključna problema sta vedno manjše financiranje izobraževanja ter nezadostno financiranje predšolskega izobraževanja. Zdravstveni sistem zagotavlja kvalitetne storitve, tu je glavna karakteristika obvezno zdravstveno zavarovanje. Češka ima tudi zelo radodaren starševski dopust, pri pokojninski politiki pa je v zadnjih letih prišlo do zaostritev (Sustainable Governance Indicators 2014). Češko teoretsko uvrščamo v vzhodno-evropski blaginjski model, skupaj s Slovenijo (Sengoku 2004).

4.3.1 SPREMEMBE V SOCIALNI POLITIKI ČEŠKE

Od leta 2011 obstaja na Češkem tendenca po spremembi socialne politike in sistema socialnega varstva, da bi bil ta dostopnejši in prijetnejši za uporabnike ter hkrati ekonomsko in finančno učinkovitejši. V ta namen je bila leta 2012 in 2013 izvedena reforma, ki pa je bila bolj administrativne narave in se je nanašala predvsem na manj formalnosti. Cilj reforme je tudi pridobiti večjo kontrolo nad sistemom socialnega varstva. Bolj konkretni ukrepi pa so se zgodili na področju starševskega dodatka (2012), ki so ga naredili bolj fleksibilnega in ga lahko starši skozi leto razporedijo tako, kot jim najbolj ustreza, vendar pa se je nekoliko znižal maksimalni znesek (European Commission 2013).

Tabela 4.3: Spremembe socio-ekonomskih kazalnikov Češke skozi čas

<i>Socio-ekonomski kazalniki</i>	2005	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Socialni izdatki kot % BDP</i>	18,5	20,3	19,9	20,1	20,2	20,5
<i>Socialni izdatki kot % proračuna</i>	42,9	45,5	45,4	46,6	/	/
<i>GINI pred transferji</i>	0,462	0,447	0,452	0,458	0,455	0,463
<i>GINI po transferjih</i>	0,261	0,258	0,262	0,259	0,256	0,262

Vir: OECD.stat.

Tako pri socialnih izdatkih kot pri procentu BDP-ja in proračuna lahko na Češkem opazimo strmo naraščanje sredstev glede na ostale izbrane države. Socialni izdatki kot procent BDP-ja so se zvišali za kar 2 %, kot procent proračuna pa za 3,7 %. V primerjavi z ostalimi državami je Češka v danem obdobju beležila relativno nizko rast koeficienta GINI, kar pomeni, da se je njena neenakost sicer malce povečala, vendar manj kot pri ostalih državah, razen v primeru Norveške.

4.4 Francija

Francija ima dobro razvito, vendar zelo drago socialno politiko, kar je razvidno tudi iz tabele 4.4, kjer lahko vidimo, da Francija za socialne izdatke porabi kar 32 % svojega BDP-ja. Pomemben del socialne politike Francije je njen visokokakovosten zdravstveni sistem, ki je na voljo vsem prebivalcem Francije, vendar pa je njegova ključna problematika v tem, da konstantno povzroča deficite. Značilnost francoske socialne politike so tudi radodarne dajatve za varstvo otrok in starševski dopust. Problem pa predstavlja enakost dostopnosti do izobraževanja (Sustainable Governance Indicators 2015). Francijo teoretsko umeščamo v kontinentalni blaginjski model (Aiginger in Leoni 2008).

4.4.1 SPREMEMBE V SOCIALNI POLITIKI FRANCIJE

Socialna politika Francije se v danem obdobju ni korenito spreminjala, več sprememb se je zgodilo na ostalih področjih, ki pa imajo seveda pomemben vpliv na dohodkovno neenakost in naj bi jih socialna politika korigirala, vendar v predelani literaturi nisem zaznal pozitivnih sprememb socialne politike. V Franciji se je pomembna sprememba zgodila, ko je država najprej hotela ublažiti posledice krize z davčnimi olajšavami za družine z nizkim dohodkom, vendar je v letu 2012 zamrznila družinske dodatke. Leta 2013 pa je prišlo do še ene specifične spremembe znotraj socialne politike, in sicer so se zmanjšale dajatve na zgodnje otroštvo (Thevenon in drugi 2014, 4).

Na podlagi tabele 4.4 lahko vidimo, da so se tudi v Franciji v izbranem obdobju izdatki povečevali (v primeru izdatkov kot % proračuna, pa tudi v primeru izdatkov kot % BDP-ja). Kljub povečevanju izdatkov pa koeficient GINI relativno strmo narašča in ni v korelaciji s spremembami socialnih izdatkov. Francija ima izmed vseh izbranih držav tudi daleč največje izdatke za socialo, pa je kljub temu njen koeficient GINI glede na ostale države precej visok.

Tabela 4.4: Spremembe socio-ekonomskih kazalnikov Francije skozi čas

Socio-ekonomski kazalniki

	2005	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Socialni izdatki kot % BDP</i>	29,6	31,5	31,7	31,4	31,5	32
<i>Socialni izdatki kot % proračuna</i>	55,2	55,5	56	56,2	/	/
<i>GINI pred transferji</i>	0,485	0,493	0,505	0,512	0,518	0,504
<i>GINI po transferjih</i>	0,288	0,293	0,303	0,309	0,308	0,294

Vir: OECD.stat.

4.5 Velika Britanija

Britanska socialna politika izstopa s svojim liberaliziranim izobraževalnim sistemom, katerega cilj je kompetitivnost med institucijami, ki naj bi pripeljala do izboljšanja v izvajanju dejavnosti, vendar pa je problem v tem, da izobraževalni sistem ni enako dostopen za vse družbene skupine. Zaradi visokih šolnin so ogroženi predvsem posamezniki iz revnejših družin. Ima pa Velika Britanija univerzalni zdravstveni sistem (Busch in drugi 2015). Idealno tipski model, v katerega teorija uvršča Veliko Britanijo, je anglo-saksonski blaginjski model (Neesham in Tache 2010).

4.5.1 SPREMEMBE V SOCIALNI POLITIKI VELIKE BRITANIJE

Na področju šolstva in socialne inkluzivnosti v zadnjih 10-ih letih ni bilo konkretnih sprememb. Do sprememb je prišlo na področju družinske politike, ki je bila pod udarom rezov v socialni državi z namenom zmanjšati proračunski deficit. Prišlo je do zaostitve kriterijev in nižanja socialnih dajatev na področju družinske politike, kar je bilo še posebej negativno za žensko populacijo (v večji meri). Na področju pokojninske politike je leta 2010 prišlo do zaostitve – delovna doba se je podaljšala na 66 let (iz 65 za moške in 60 za ženske) (Busch in drugi 2015, 10–16).

Tabela 4.5: Spremembe socio-ekonomskih kazalnikov Velike Britanije skozi čas

<i>Socio-ekonomski kazalniki</i>	2005	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Socialni izdatki kot % BDP</i>	20,2	23,9	22,8	22,7	23	22,5
<i>Socialni izdatki kot % proračuna</i>	46,5	47,3	46,2	47,3	/	/
<i>GINI pred transferji</i>	0,512	0,536	0,521	0,524	0,524	0,527
<i>GINI po transferjih</i>	0,359	0,374	0,351	0,354	0,351	0,358

Vir: OECD.stat.

Kot pri ostalih državah obstaja tudi v primeru Velike Britanije trend višanja socialnih izdatkov glede na procent BDP-ja skozi proučevano obdobje. Skozi čas je vidno tudi višanje socialnih izdatkov glede na procent proračuna. Izmed vseh držav, ki smo jih analizirali, ima Velika Britanija daleč najvišji GINI koeficient, kar pomeni, da ima veliko dohodkovno neenakost.

5 UGOTOVITVE IN ZAKLJUČEK

Na začetku diplomske naloge zastavljene hipoteze, da imajo socialne politike večji vpliv na porazdelitev dohodka v novih, posocialističnih državah članicah Evropske unije, ki so se povezavi priključile po letu 2004, ne morem potrditi. Skozi pregled literature in analizo posameznih držav sem namreč ugotovil, da je dohodkovna neenakost poleg socialne politike odvisna tudi od številnih drugih faktorjev, zato jo je posledično izredno težko pripisati zgolj socialni politiki. Atkinson (v Cainada in Goudswaard 2001) pravi, da je distribucija dohodka v državi tudi stvar številnih odločitev, ki jih skozi čas sprejemajo gospodinjstva, firme, organizacije ter javni sektor. Je preplet številnih mikro-nivojskih posledic, ki vplivajo na razlike in spremembe v dohodkovni neenakosti. Večanje neenakosti znotraj izbranih držav lahko pripišemo spremembam v ostalih politikah, predvsem pri zaposlovanju, in premajhni aktivnosti oz. interesu držav, da bi preko sprememb v socialni politiki te spremembe uravnale.

Prav tako lahko iz primerjalne analize zbranih podatkov v tabeli 5.1 razberemo, da razlika v koeficientu GINI pred in po davkih ter transferjih v primeru Slovenije in Češke (ki spadata v skupino držav, ki so se povezavi priključile po letu 2004) ni večja kot pri ostalih izbranih državah. Celo nasprotno, Slovenija in Češka imata najnižji procent razlike med GINI-jem pred in po davkih ter transferjih, ki predstavlja ključno kategorijo pri vplivu socialnih politik na dohodkovno neenakost. V primeru Slovenije to lahko pojasnimo z neko zgodovinsko dediščino, kjer se dohodkovne neenakosti do sedaj še niso enormno povečale (Leskošek 2016). To potrjuje tudi tabela 5.1, kjer vidimo, da Slovenija beleži najvišji porast koeficienta GINI tako pred kot tudi po davkih in transferjih, kar pomeni, da ji dohodkovna neenakost izmed vseh izbranih držav najhitreje narašča. Tukaj velja omeniti tudi dejstvo, da sem v analizi zaznal največ sprememb prav v socialni politiki Slovenije, kjer je v obdobju med letoma 2005 in 2013 prišlo do številnih zaostrovanj pri kriterijih pridobivanja dajatev in omejevanju stroškov posameznih socialnih varščin.

Namen naloge je bil tudi preučiti vpliv EU na socialne politike izbranih nacionalnih držav, kjer smo skozi teorijo ugotovili, da pravno formalno EU sicer nima velikega

vpliva, saj so njeni instrumenti vplivanja v veliki meri ne zavezujoči in gre v praksi bolj kot ne za prostovoljno približevanje vrednotam in ciljem. Tu pa je pomembno izpostaviti še odprto metodo koordinacije, ki je prav tako ne zavezujoč način usklajevanja evropskih socialnih politik, vendar pa je v neformalnem smislu lahko zelo zavezujoča, saj se preko nje vzpostavljajo enotne rešitve in koncepti (Leskošek, 2016). Tu gre izpostaviti ideologijo varčevanja, ki se je v času med krizo in tudi po njej ukoreninila v evropsko ekonomsko in fiskalno miselnost, pri čemer lahko izznamemo Norveško, ki ima zaradi nafte velik potencial tudi pri ohranjanju svoje socialne politike (Filipovič-Hrast in Rakar 2015; Leskošek 2016).

Tabela 5.1: Primerjava analiziranih kriterijev posameznih držav

Država	GINI (po davkih in transferjih – 2013*	Razlika GINI pred in po davkih ter transferjih (v %)	Sprememba GINI (pred davki in transferji) – 2005 -2013 (v %)	Sprememba GINI (po davkih in transferjih) – 2005 - 2013 (v %)	Sprememba socialnih izdatkov (% BDP)	Sprememba socialnih izdatkov (% proračuna)	Model socialne politike	Spremembe v socialni politiki
Norveška	0,252	61%	-8,4	-9,5	4,2	1,4	nordijski	Malo sprememb (manjša omejevanja pri pokojninski reformi)
Slovenija	0,255	55%	6,3	6,25	9,1	0,6	vzhodno - evropski	Veliko sprememb (omejevanja/zaost rovanja kriterijev ter nižanje stroškov)
Češka	0,262	57%	0,2	0,3	10,8%	8,6	vzhodno - evropski	Spremembe bolj administrativne narave
Francija	0,294	58%	3,9	2	8,1	1,8	Kontinentalni	Malo sprememb (nižanje stroškov)
Velika Britanija	0,358	67	2,9	-0,2	11,3	1,7	anglo-saksonski	Malo sprememb (pokojninska in družinska politika)

Vir: *Povzeto po OECD.stat

Kar se tiče iz teorije prepoznanih kriterijev, ki vplivajo na vpliv socialnih politik na dohodkovno neenakost, je bilo že v teoriji sami izpostavljeno, da ta korelacija še ni povsem jasna in je pod velikim vplivom dejavnikov kot so naraščanje neenakosti na trgu zasluženega dohodka, ki je privatne narave, demografske spremembe ter velikost in sestava gospodinjstev (Caminada in Goudswaard 2001, 401).

Podobno je razvidno tudi iz primerjalne analize v tabeli 5.1, kjer ni korelacije med GINI koeficientom in spremembami v socialnih izdatkih držav (procent BDP in procent proračuna), kar je tudi posledica premajhnega vzorca držav in različnih načinov izvajanja sistema socialne varnosti in socialnih politik na splošno, kar je izredno težko meriti. Večja povezava obstaja med spremembami socialnih politik, predvsem v obliki omejevanja in oteževanja pogojev za pridobivanje socialnih dajatev kot tudi zmanjševanja sredstev za posamezne politike. Tu izstopa predvsem Slovenija, pri kateri sem s pomočjo literature prepoznal številne spremembe v izbranem obdobju, hkrati pa je v tem obdobju močno narasel tudi njen koeficient GINI. To korelacijo bi lahko bolj natančno določili, če bi temeljito proučili vse spremembe zgolj znotraj ene države.

V analizi se je najbolj izkazal nordijski blaginjski sistem, ki mu tudi teorija pripisuje največjo redistributivnost in univerzalnost. Ena njegovih ključnih lastnosti je prenos od bolj premožnih skupin k manj premožnim. Pomembna je tudi že sama zgodovinska utemeljitev nordijskih držav na solidarnosti in delovni etiki, na kateri so gradili že pred pojavom socialne države (Leskošek, 2016). Sledi vzhodno-evropski socialni model, pri katerem je zopet pomemben historični vpliv, saj ga tvorijo države s socialistično preteklostjo. Sledita kontinentalni blaginjski model (Francija) in anglo-saksonski model (Velika Britanija), kar ustreza tudi teoretskim spoznanjem. Korelacija bi bila morda lahko še bolj očitno in izrazito prikazana, če bi uporabili večji vzorec držav, pri čemer bi posamezni model zastopali vsaj dve državi.

V lastni analizi se nisem ukvarjal s premoženjsko neenakostjo, saj je merjenje te neenakosti zelo težko in trenutno precej nezanesljivo, poleg tega je težko pridobiti relevantne podatke za vse izbrane države, sem pa v teoriji spoznal, da je premoženjska neenakost vsaj do neke mere odvisna od dohodkovne. Premoženjska

neenakost je v teoriji še precej večja kot dohodkovna. Kljub temu, da sem prišel do številnih spoznanj, sem imel pri raziskovanju precej težav, predvsem zato, ker gre pri korelaciji med socialnimi politikami in dohodkovno neenakostjo še za precej neraziskano področje, tako v teoretskem kot tudi analitičnem smislu.

6 LITERATURA

1. Aiginger, Karl in Thomas Leoni. 2008. *Typologies of Social Models in Europe*. Dostopno
prek:http://karl.aiginger.wifo.ac.at/fileadmin/files_aiginger/publications/2008/GEMSE_final.pdf (9. junij 2016).
2. Alber, Jens. 1998. Continuities and Changes in the Idea of the Welfare State. *Politics & Society* 16 (4): 451–468. Dostopno prek:
<http://pas.sagepub.com/content/16/4/451.extract?cited-by=yes&leqid=sppas;16/4/451#cited-by> (6. junij 2016).
3. Busch, Andreas, Iain Begg in Nils Bandellow. 2015. 2015 United Kingdom Report. Dostopno prek:
http://www.sgi-network.org/docs/2015/country/SGI2015_UK.pdf (18. avgust 2016).
4. Camida, Koen in Kees Goudswaard. 2001. International Trends in Income Inequality and Social Policy. *International Tax and Public Finance* 8 (4); 395–415. Dostopno prek:
<http://link.springer.com/article/10.1023/A:1011262706412> (29. junij 2016).
5. Chu, Ke-Young, Hamid Davoodi in Sanjeev Gupta. 2000. *Income Distribution and Tax and Government Social Spending Policies in Developing Countries*. International Monetary Fund Working Paper. Dostopno prek:
<https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2000/wp0062.pdf> (5. julij 2016).
6. Deacon, Bob, Mita Castle-Kanerova, Niel Manning, Frances Millard, Eva Orosz, Julia Szalai in Anna Vidinova. 1992. *The New Eastern Europe: Social Policy: Past, Present and Future*. Sage Publications, London.
7. SensAge. *Social Welfare Systems Across Europe*. Dostopno prek:
http://www.easped.eu/sites/default/files/sites/default/files/SensAge/d4-social_welfare_systems_across_europe.pdf (2. junij 2016).
8. European Commission. 2013. *Employment, labor and social protection (social reforms) in Czech Republic*. Dostopno prek:
http://ec.europa.eu/europeaid/employment-labor-and-social-protection-social-reforms-czech-republic_en (16. avgust 2016).

9. Esping-Andersen, Gosta, 2000. *Social Foundation of Postindustrial Economies*. Oxford University Press, London.
10. Esping-Andersen, Gosta. 1990. *The Three worlds of welfare capitalism*. Polity Press, Oxford.
11. Filipovič-Hrast, Maša in Tatjana Rakar. 2015. *The Future of the Slovenian Welfare State and challenges to solidarity*. Annual ESPAnet Conference, Odense. Dostopno prek: https://blogs.kent.ac.uk/welfsoc/files/2015/05/Draft_Paper_FilipovicHrastRakar.pdf (16. avgust 2016).
12. Hantrais, Linda. 2007. *Social Policy in the European Union: Thrid Edition*. Palgrave Macmillan, New York.
13. Hills, John. 2004. *Inequality and the State*. Oxford University Press, New York.
14. Jepsen, Maria in Amparo Serrano-Pascual 2006. *Unwrapping the European Social Model*. The Policy Press, UK.
15. Keeley, B. 2015. *Income Inequality: The Gap Between Rich ad Poor, OECD Insights*. OECD Publishing, Paris. Dostopno prek: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/income-inequality_9789264246010-en#page4 (13. junij 2016).
16. Keister A., Lisa. 2000. *Wealth in Amrrica: Trends in Wealth Equality*. Cambridge University Press, UK.
17. Kleinman, Mark. 2002. *A European Welfare State? European Union Social Policy in Context*. Palgrave, New York.
18. Klimentova, Eva in Katerina Thelenova. 2014. Welfare State and Social Work in the Czech Republic after the Fall of Communism. *Eris Web Journal* 5 (1): 40–53. Dostopno prek: <http://periodika.osu.cz/eris/dok/2014-01/4-klimentova-welfare-state-social-work.pdf> (13. avgust 2016).
19. Kolarič, Zinka. 1992. *From Socialist to Post-Socialist Social Policy v Social Policy in Slovenia*. Athenaeum Press, Newcastle.
20. Kopač, Anja. 2004. *Aktivacija - Obrat v Socialni politiki*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
21. Kopač-Mrak, Anja in Tatjana Rakar. 2010. Redistributivna pravičnost v slovenskem sistemu socialne varnosti: od zaslužnosti k preverjeni potrebi.

- Družboslovne razprave* 26 (63): 7–28. Dostopno prek: <http://druzboslovne-razprave.org/clanek/pdf/2010/63/1/> (16. maj 2016).
22. Leskošek, Vesna. 2016. *Intervju z avtorjem*. Ljubljana, 1. junij.
23. Neesham, Christina in Ileana Tache. 2010. Is there an East-European social model? *International Journal of Social Economics* 5 (37): 344–360. Dostopno prek: <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/03068291011038936> (1. junij 2016).
24. OECD. 2008. *Growing Unequal?: Income Distribution and Poverty in OECD Countries*, OECD Publishing, Paris. Dostopno prek: http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/growing-unequal_9789264044197-en (22. junij 2016).
25. OECD.stat. Dostopno prek: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG (15. avgust 2016).
26. Piketty, Thomas. 2015. *Ekonomija neenakosti*. Sophia, Ljubljana.
27. Salverda, Wiemer, Brian Nolan in Timothy M. Smeeding. 2009. *The Oxford Handbook of Economic Inequality*. Oxford University Press, New York.
28. Sustainable Governance Indicators. 2014. *Czech Republic: Social Policy*. Dostopno prek: http://www.sgi-network.org/2014/Czech_Republic/Social_Policies (14. avgust 2016).
29. ---. 2015. *France: Social Policies*. Dostopno prek: http://www.sgi-network.org/2015/France/Social_Policies (14. avgust 2016).
30. Sørvoll, Jardar. 2015. The Norwegian Welfare State 2005-2015: Public attitudes, political debates and challenges. Dostopno prek: <https://blogs.kent.ac.uk/welfsoc/files/2015/05/S%C3%B8rvoll-2015-Norface-Nwelfare-state.docx.pdf> (15. avgust 2016).
31. Thevenon, Olivier, Willem Adema in Nabil Ali. 2014. Family Policy in France and Europe: Recent Changes and Effects of the Crisis. Dostopno preko: https://www.ined.fr/fichier/s_rubrique/19853/population_societies_2014_512_family_policy_effects_crisis.en.pdf (15. avgust 2016).
32. The World Bank. 2016. *GINI Index (World Bank Estimate)*. Dostopno prek: <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI> (16. junij 2016).

33. Titmuss, M. Richard. 1974. *Social Policy: An Introduction*. Pantheon Press, New York.
34. Trbanc, Martina. 1992. Različni socialno-blaginjski sistemi in trendi v socialnih politikah. *Družboslovne razprave* 9 (14): 94–08. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr14Trbanc.PDF> (19. maj 2016).

PRILOGA

Intervju z dr. Vesno Leskošek, dekanijo na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani, strokovnjakinjo na področjih družbene neenakosti v lokalnem in globalnem kontekstu ter socialne države.

Intervju je bil opravljen v sredo, 1. junija ob 14. uri, v dekanski pisarni Fakultete za socialno delo.

1. Dohodkovna neenakost je posledica številnih mikro-faktorjev, katere bi izpostavili kot takšne, ki jih ne gre zanemariti, ko iščemo korelacijo med socialnimi politikami *in dohodkovno neenakostjo*?

To je zelo težko vprašanje, zaradi tega, ker je socialna država po eni strani koncept, nekaj, na čemer stoji naš način razumevanja demokracije oz. tega, kako neka demokracija deluje. Država je lahko utemeljena tako, kot so bile večinoma utemeljene države ob drugi svetovni vojni, na nekih univerzalnih načelih enakosti, solidarnosti in socialne pravičnosti itn. Glede na ta načela oz. odnose se vzpostavi struktura vodenja države tako na področju ekonomije kot tudi na področju socialne politike. Socialna država torej ni zgolj socialna politika. Socialna država na neki način uravnava neenakosti – pove, ali naj država spodbuja neenakosti, ker jih prepozna kot dobre, ali pa obratno. Lahko jo razumemo kot neki širši okvir za delovanje vseh politik. Gre pa seveda za idealno-tipske predstave. Socialna država lahko deluje v tem smislu tudi v pogojih, kjer imamo neenakosti, ki so popolnoma sprejemljive. Za neenakosti je torej vedno odločilna neka prevladujoča politika, neki sporazum oz. pogodba, ki določa, kako se bo skrbelo za ljudi. Po mojem mnenju je torej ključno, kakšen odnos vzpostavi politika in kaj vidi kot najbolj pomembno. Država v današnjih časih v veliki meri izgublja moč. To ne pomeni, da jo lahko popolnoma operemo krivde, saj ima še vedno mnogo mehanizmov in vzvodov moči,

ampak politike se vedno bolj globalizirajo, v tem kontekstu pa se je država pogosto prisiljena podrežati kapitalu.

2. Nekateri avtorji kot pomembne faktorje vpliva socialnih politik na dohodkovno neenakost navajajo socialne transferje kot procent BDP-ja in nadomestitvene stopnje (replacement rates). Kaj bi vi rekli, kaj znotraj socialnih politik držav najbolj vpliva na dohodkovno neenakost in na kakšen način?

Socialne politike blažijo dohodkovno neenakost, se pravi, ta neenakost obstaja in država se mora z njo soočati. Za to, da se z njo spopada, ima različne mehanizme, na eni strani je to regulacija trga dela, na drugi strani pa socialne politike. Kar se tiče regulacije trga dela, država pove, koliko moči imajo delodajalci in koliko delavci in zelo veliko mehanizmov se skriva prav na tem področju. Izpostavila bi, da vidim minimalno plačo kot močnejši mehanizem kot so npr. socialni transferji. Zato bi rekla, da je najbolj učinkovito, da država trg dela uravnava tako, da ljudje ne padejo na stopnjo, ko morajo od države zahtevati, naj reši njihovo situacijo. V okviru socialnih politik pa je vključeno prevzemanje odgovornosti za to, kaj država počne na trgu. S socialnimi dajatvami in pravicami država to seveda lahko regulira, so pa zelo ranljive in odvisne od trenutne politike.

3. Kakšna je po vašem mnenju povezava med dohodkovno in premoženjsko neenakostjo? Je premoženjska neenakost bolj odvisna od drugih faktorjev ali menite, da dohodkovna neenakost pogloblja premoženjsko neenakost?

Že Piketty pove, da je premoženjska neenakost v veliki meri odvisna od dedovanja, kar pojmuje kot krivično. Premoženje od dedovanja je popolnoma neodvisno od tega, kakšen je posameznikov dohodek. Premoženje, ki ga dobite skozi lastno življenje, pa je seveda odvisno od dohodka. Premoženjska neenakost je praviloma veliko višja kot dohodkovna. Če bi si pogledali premoženjsko neenakost v Sloveniji, bi bil GINI-jev koeficient enormen. Še ena zadeva pa so finančne transakcije, ki prav tako niso odvisne od dohodka, morda v začetku, ko pridemo do investiranja, pa prične denar "delati" denar in ljudje bogatijo med spanjem. Ni tipičen dohodek, se pa meri.

4. Če se osredotočimo na tipologije socialnih politik, je iz analize razvidno, da je najbolj uspešen social-demokratski oz. nordijski tip socialne države. Katerim lastnostim tega modela bi to pripisali? Mislite, da obstaja še kak drug razlog za takšne rezultate?

Idealno-tipski modeli se sicer v veliki meri uporabljajo v teoriji, vendar so po mojem mnenju stvar preteklosti. Če pogledamo nordijski model, vidimo, da so se modeli v vseh državah "sfizili", morda deluje le še na Norveškem, predvsem zato, ker imajo nafto. Nordijski model dominira, ker je utemeljen na solidarnosti – pobere veliko davkov, ki jih redistribuira. Modelu daje uspešnost prav ta poudarek na redistribuciji od bolj premožnih skupin k manj premožnim. Druga zadeva pri nordijskem modelu je zgodovinska utemeljitev na solidarnosti in močni delovni etiki. Že pred pojavom socialne države so razvijali to miselnost. Večji kot je konsenz okoli redistribucije, večja je enakost v družbi.

5. Kakšna je po vašem mnenju vloga EU na področju socialnih politik, jo vidite kot enega izmed ključnih akterjev na področju socialnih politik? Tu imam v mislih bolj posredno vlogo EU.

Med drugim do izginjanja idealno-tipskih modelov socialne države po mojem mnenju prihaja prav zaradi unifikacije socialnih politik znotraj EU. Čeprav vsi vemo, da socialna politika ni regulirana, ampak se usklajuje z odprto metodo koordinacije, je vseeno to usklajevanje, ki je sicer neformalno, zelo zavezujoče in preko tega se po vseh državah širijo enotni koncepti, enotne rešitve.

6. Kaj mislite o pojavu novega, 4. modela socialne države – vzhodno-evropski socialni model – v teoriji socialnih politik? So vzhodno-evropske države vzpostavile dovolj lasten model, da si zasluži svojo tipologijo?

Strinjam se z Rusom, ki je že v svoji knjigi Država blaginje (kultna knjiga, v kateri je zbrana vsa teorija s področja socialne države) opredelil 4. model, in sicer socialistični model, ki je po njegovem mnenju obstajal ves čas, kljub temu, da je

mnogo ljudi na zahodu verjelo, da vzhod sploh ne pozna socialne države. Rus pa je dokazoval, da vzhodne države imajo svoj model, imajo le malce drugačen način, ki je precej podoben skandinavskemu. Po političnih spremembah so se vsi stari socialistični modeli porušili, najmanj močno v bivši Jugoslaviji. V precej vzhodnih državah pa se je po razpadu ta 4. model povsem izgubil.

7. V teoriji je precej vzrokov za povečevanje dohodkovne neenakosti pripisanih reformam socialnih politik. Katere spremembe so tu ključne? Katere reforme, ki so po vašem mnenju vplivale na dohodkovno neenakost v Sloveniji, bi izpostavili?

Ja, več jih je. V Sloveniji se je od leta 2005 zvrstila cela vrsta ukrepov in reform, ki so imele slab vpliv na socialno politiko države. Ene temeljnih so spremembe zakonodaje glede socialno varstvenih prejemkov. Enormno se je povečalo število pogojev za zadostitev, dodani pa so bili še pogoji, kako obdržati. Druga zadeva so manjše stvari, ki so se spreminjale v delovski zakonodaji – agencijsko delo, prostovoljna pripravništva – kar je vodilo do odprtosti trga. Močno vlogo je imela tudi stanovanjska politika, kjer se je zmanjšal dostop do stanovanj. Poleg tega pa so tu še takšne prikrite spremembe, kot so podražitev življenjskih sredstev in prenašanje tveganja države na posameznika, hkrati pa se denarna pomoč ne veča.

8. Slovenija je po dohodkovni enakosti, merjeni s koeficientom GINI, med analiziranimi državami na 2. mestu. Bi to pripisali socialni politiki države ali bi izpostavili kakšen drug, morebiti pomembnejši vpliv?

Po mojem mnenju zagotovo ne socialni politiki, saj se je v tem smislu tu pojavilo veliko zaostrovanje pogojev za denarne dajatve, kjer vedno več ljudi pade skozi sito. Tu gre bolj za neko zgodovinsko dediščino, kjer se še dohodkovne neenakosti niso enormno povečale. Del odgovora pa je tudi v tem, kako se meri GINI. To je vedno odvisno od tega, kdo je v vzorcu.